

Minnaar tegen elke prijs

HUGO CLAUS

**MINNAAR TEGEN ELKE PRIJS
PARIJS' DAGBOEK**

2026 Prometheus Amsterdam

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Aan hen die desondanks menen aanspraak te kunnen maken op enig recht, wordt verzocht contact op te nemen met Uitgeverij Prometheus, Herengracht 48, 1015 BN Amsterdam.

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2026 erven Hugo Claus

Omslagontwerp Suzan Beijer

Omslagbeeld Paul Huf/Maria Austria Instituut/ANP Foto

Zetwerk ZetSpiegel, Best

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 6093 7

Woord vooraf

Wat aan het dagboek voorafging

Hugo en Sylvia

In juli 1970 verhuisde Hugo Claus van het Oost-Vlaamse dorp Nukerke naar Amsterdam. Zijn plotselinge vertrek maakte nogal wat los in zijn vaderland. Gevraagd naar het waarom zaaide Claus de nodige verwarring. Tegen de een zei hij dat het leven op het platteland hem begon te benauwen, tegen de ander dat hij zijn buik vol had van het bekrompen België. In beide school een kern van waarheid, maar het was toch vooral een nieuwe liefde die hem naar Amsterdam voerde. In Nukerke liet hij niet alleen het Vlaamse platteland achter, maar ook zijn vrouw Elly en zijn zeven jaar oude zoon Thomas.

De Nederlandse Comedie, vaste bespeler van de Amsterdamse Stadsschouwburg, had zijn toneelstuk *Vrijdag* op het repertoire genomen, in de regie van Claus zelf, en bij de repetities had hij de actrice Kitty Courbois ontmoet. Er was tussen beiden vrijwel meteen een heftige liefdesaffaire ontbrand.

In Amsterdam, in de Vondelstraat, vond Claus een driekamerflat met badkamer. Dat hij naar Amsterdam verhuisde was voor Kitty een volslagen verrassing. Ze was getrouwd en had een dochtertje van een jaar, en het was nooit haar bedoeling geweest dat Claus zijn vrouw en zoon voor haar in de steek zou laten. Liever had ze hun relatie voor de buitenwereld verborgen gehouden. Maar voor Claus was hun liefde allesverterend, en ook Kitty gaf toe 'strontverliefd' te zijn. Steeds vaker

werden ze in het Amsterdamse uitgaansleven gesignaleerd. En toen ze samen de première van de speelfilm *Mira* bijwoonden, waarvoor Claus het scenario had geschreven, besloot *De Telegraaf* hun affaire publiek te maken:

De schrijver en de jonge actrice die elkaar af en toe ontmoeten en met elkaar uitgingen, worden nu steeds meer samen gezien en vrienden van het tweetal houden er al rekening mee dat zij 'best eens spoedig in het huwelijk' zouden kunnen treden.

Zover zou het niet komen.

Na het stormachtige begin waren er al snel spanningen in de relatie geslopen en was Kitty zich steeds meer gaan verzetten tegen wat ze ervoer als Claus' dwingelandij. Hij vond dat ze te weinig ambitieus was, dat ze het acteren niet serieus genoeg nam, dat ze zich anders moest kleden, dat ze te veel dronk en te vaak aan de pillen zat. En als ze te aardig was tegen andere mannen, werd het jaloerse beest in hem wakker.

'Hij was tegen mijn stijl van leven,' zei Kitty er later over. 'Die vond hij te slordig. Hij wilde me veranderen, en daar ben ik allergisch voor.'

Een vakantie met vrienden in de Dordogne, in de zomer van 1971, werd een catastrofe. Claus voelde zich door Kitty en haar vriendenkring buitengesloten. 'Als je steeds omgaat met mensen die niks willen,' zei Claus, 'kom je geen stap verder. Waar je mee omgaat word je mee besmet.' Het leverde knetterende ruzies op die meestal in huilbuien eindigden.

Daar, in de Dordogne, was hij begonnen de langzame teloorgang van hun liefde vast te leggen in een cahier dat hij de titel 'Klachtenboek' meegaf. En voor de pruilende, jaloerse

minnaar viel er heel wat te klagen. Kitty was regelmatig laderzat, liet de vuile luiers van haar dochter slingeren, besteedde te weinig aandacht aan hem en was te weinig beschikbaar voor seks. 'Zit toch niet zo de hele dag aan mijn kont. Moet het elke dag dan?'

Voor Kitty Courbois was na die mislukte vakantie de maat vol. Ze beëindigde de relatie.

Claus deed nog een poging haar te verleiden. Hij kocht een groot dubbel pand aan de Raamgracht, met eigen etages voor Kitty en haar dochter. 'Als ik jou niet kan krijgen,' zei hij, 'dan kóóp ik je.'

Maar Kitty liet zich niet kopen.

In zijn nieuwe huis moest Claus zich troosten met een andere medebewoonster dan hij had gehoopt. Het kostte hem niet veel moeite. Op zoek naar een regieassistente voor een nieuw toneelstuk had hij, op voorspraak van zijn vriend Cees Nooteboom, Ellen Jens ontmoet. Ze was productieassistente bij de VPRO en werd behalve Claus' assistente spoedig ook zijn minnares, huisgenote en nieuwe vriendin. Vanaf hun eerste werkdag was er, volgens Jens, een kinderlijke verliefdheid ontstaan.

Een tijd lang trokken ze intensief met elkaar op en dat was wederom *De Telegraaf* niet ontgaan:

Hugo Claus, zo hoor ik, heeft een nieuwe vriendin: de script-girl Ellen Jens van de VPRO. Ze worden vaak in intieme restaurants gezien en bezoeken veel toneelvoorstellingen. Ze komen niet samen in De Kring. Zou dat komen omdat ex-vriendin van Claus Kitty Courbois daar wél komt?

Met zijn Klachtenboek als bron was Claus intussen begonnen aan een roman waarin hij de verloedering van zijn relatie met

13 oktober

's Morgens in bed, wat zij noemt: mijn gezeur. Hoe ik opspaar wat ik denk, vind in mijn gekanker om het op het geschikte moment te plaatsen. Zo vond ik toen zij zei dat mijn ongemak voortkwam uit het feit dat ik in een kostschool werd opgevoed, dat ik dit kon opblazen tot: sindsdien heb ik geleerd dat ik nooit een vrij ogenblik zal hebben, nooit een naïef gevoel van geluk zal kunnen kennen zonder dat ik weet dat er bedrog, verraad zou toeslaan. En ja, toen ik het 'plaatste' hield ze op met draaien, het drong tot haar door.

Zij draaide 3 keer. Ik moeilijk met glijmiddel ('Niet op mij, het is koud.') speelde met het kleine ding, duwde het tegen haar k. 'Hij ruikt eraan.' Tegen haar rug aan, alleen haar kont bloot, orgasme met tintelingen, heet, over gezicht en borst.

Onderbroken o.a. door schreeuwend kind, de voetstappen van de moeder. Als ik, veel later, in de huiskamer kwam, had de moeder definitief een betekenisvolle, tedere glimlach. O.a. dialoog. 'Hoe is het naspel?'

'Wat na-strelen' – 'Dat doe je nooit bij mij.' – 'Toch wel.' – Ik streekte wat. Schaterlach – 'Hou maar gauw op met je naspel.'

Zij droomde van een reusachtige neger die haar gezicht vol strooide met vitriool.

(Gisteren op straat een 30-jarige vrouw, vrij elegant, plots naar mij kijkend. Zij brengt de hand aan haar mond, tussen de vingers stroomt bloed, pletst in dikke druppels op het voetpad, Rue de la Huchette. Een vragende, ongelovige blik. Ik ga

de andere kant van de straat op. Een bebaarde jongeman helpt haar, leidt haar een café binnen.)

Waarom sluit zij tegenwoordig altijd de badkamer af. Vroeger nooit. Vandaag met telefoon in de badkamer. Rond 4 uur naar opnamestudio, Giacobetti + Sorsky* voor haar gedoubleerde stem in *Emmanuelle II*. Meisjes, mager en intens, tussen de bliken film.

Een oude man als taxichauffeur die ons op de hoek afzet, alsof hij (met taxi) de heuvel niet wil beklimmen vanwege zijn leeftijd.

Parijs (prachtig, zegt zij met haar Prinses-Beatrix-stem) onder een grauwe, neen, loden lucht. De gebouwen groengrijs, het Samaritaine-gebouw met de lichten aan, als een oceaanboot, de beelden groener dan ooit.

Met Jacques in een café, Le Petit Banville. Een jongetje wordt afgesnauwd door zijn vader, weggejaagd door zijn bebrilde moeder aan de kassa. Achterin zit een amberkleurige kat vastgeketend met een aluminium keten aan de muur. Van 6 tot 7u.30. Jacques rookt weer sinds de dood van Drago, zijn depressieve vriend. Vertelde over Just Jaeckin die uit Fouquet gezet werd na een diner toen een maître-d'hôtel ontdekte dat hij *Histoire d'O* gemaakt had. Jaeckin vocht met hem en werd dan letterlijk op straat geschopt. 'Comme un malpropre.'

Over Sydne Rome die de maîtresse is van Olivier Dassault, met een fotograaf samenleeft en een verhouding heeft met haar agente, een krankzinnige, totaal geflipte meid. Over Vadim die deed alsof hij zich de naam van zijn vroegere vrouw (Stroyberg) niet meer kon herinneren.

Dan bij de oogarts. Als alle dokters collectioneur, Utrillo in

* Voor een lijst van de belangrijkste personen zie pp. 239-243.

de wachtkamer, Lorgon, netsukes, une boussole antique, Louis xv-stoelen, Perzische tapijten.

Hij tikt tegen Sylvia's oog om te kijken of het gevoelig is. Zij springt op. Ik krijg er pijn aan mijn ogen van. De dokter weet niet wie van ons beiden bij Sylvia hoort. Haar ogen zeer grote zwarte pupillen door de druppels. (Wat vroeger Venetiaanse dames inbrachten, vandaar belle-donne.) Ik zeg: wat mooi. Nee, zegt Jacques, nu ziet men haar blauwe ogen niet.

Oogarts liet ons overigens half uur wachten, terwijl een schelle vrouwenstem weerklonk in zijn bureau. Iemand die haar leven vertelde. Of zijn moeder die op bezoek kwam, informeerde of hij voldoende verzorgd was, goed at, etc. 200 F voor honorarium. Dan apotheker binnen, tegelijkertijd masque bleu, groentepotjes voor Arthur, tandenborstel, etc. Koopziek.

Moeder had gekookt. T.V.kamer opgeruimd. Dit opschrijven is een begin van misschien regelmatig schrijven.

(Giacobetti en Sorsky duidelijk vijandiger/onverschilliger dan vroeger tegenover mij. Vanwege Umberto? Of even verveling nu de film toch voorbij is. Familiarity breeds contempt? Giacobetti nijdig kijkend naar mijn kameelharen jas. Hoe die Fransen zeuren over hun werk. Ah, ce qu'on a bossé! Vraiment on a travaillé comme des dingues.

(Als je weet wat ze dan uitgevoerd hebben)

14 oktober

Noteerde gisternacht nog iets bij de lectuur van *The Lime Twig* van John Hawkes, wat uitdeinde in nota's hier en daar. Maar kon daarna niet slapen. Iets van de methode en resultaten van Nukerke kwam terug.

Raakte haar aan. Zij lag ingekapseld in de dekens, maakte zich los en klampte zich desperaat aan mij vast. Vroeg vanmorgen: ‘Wat deed je vannacht? Met dat gezoen ineens. Het was erg lekker.’

Vanmorgen wou ik langs de Seine lopen, liep er, en voor ’t eerst ontdekte ik fysiek wat men bedoelt met luchtvervuiling: je kunt niet ademen in de stad, je kunt gewoon niet ademen, één aaneensluitende rij van auto’s met hun dampen. Een meisje zat in een houten box bij de Librairie Gibert, ik zou haar iets vragen over dat ademen, deed het uiteraard niet, kocht *Het Symposium* van Plato.

In de keuken het gewone ritueel. Zij houdt niet van Frans brood (‘Zuur als een hengst, man!’ – met Utrechts accent, waarop haar moeder lachte: ‘Je valt ook uit je rol.’), niet van Franse paté, Franse kaas. Zij wil hagelslag of van die gewone paté met niks d’r in, van de slager. De slager in Utrecht natuurlijk.

Le Figaro gelezen, *Time* ingekeken. Elf uur.

Brauner maakte soms twintig tekeningen per dag, dateerde ze, schreef er het uur, soms de minuut, bij.

Om twee uur interview van *Story* met Sylvia. De werklui van de centrale verwarming. Plus schreeuwend kind. Hoofdpijn. Las verder in *The Lime Twig*.

Wandeling met Sylvia. Glazen gekocht, wijn, kip, et cetera. En een monsterlijke rubberen kapstok (9500 B.F.!) in de vorm van een cactus. Waarom hou ik Sylvia niet tegen?

Arthur wordt steeds alerter, reageert steeds intelligenter, met de dag. Alleen weet hij nog niet hoe hij naar voor moet kruipen en duwt zich dapper af met zijn armen naar achter glijdend, verbaasd.

tv-uitzending. Debat over Vietnam. Olivier Todd de enige

serieuze debater. De Amerikaanse ambassadeur, een die-hard hawk, leek een karikatuur van Aga Khan.

11u45, nog even in *The Lime Twig* gelezen.

Brief van Christopher over Lindsay Anderson.

15 oktober

Morgenwandeling. Dan spreekt Sylvia af dat zij rond één uur weggaat, naar Valentino, want zij wil een avondjurk kopen voor het diner met Vadim, een oesterdiner (Gisteren: 'Mag ik ook iets anders eten? Nee? Dan eet ik ze wel, ik zal er niet aan sterven.' Als ik het zou voorstellen...), en laarzen en handschoenen voor haar moeder. Zij is klaar om één uur, maar haar moeder niet.

Ondraaglijk wachten. Om twee uur gaat ze. Een schlemiel van Radio Liège meldt zich. Een loodgieter die wil nagaan waar het lek is dat bij de onderburen schade veroorzaakt.

Wandeling naar Saint-Germain. Een wat stompzinnig verdriet. Niemand die ooit met mij wandelt, met wie je kan kletsen, praten over wat je ziet. Koop me suf aan tijdschriften en boeken, zal ze maar niet opnoemen. Langs de kaai. Daar vind ik tien prenten, metamorfosen van dieren in mensen. 'Ik zal ze nooit meer terugvinden,' zegt de verkoopster vrij ernstig.

Merk in *France-Soir* dat Gérard Pirès, een tweederangs regisseur, *Moord per computer* gaat filmen. Nu was mijn synopsis bij Jacques Itah plusminus een jaar zoek. Pirès is een van zijn vrienden, hij insisterde dat Sylvia in zijn laatste film zou spelen. Ergo: Jacques of Dominique, zijn vroegere secretaresse, hebben de synopsis (van een thriller die niemand kent!) overgeleverd.

Toen ik zei dat ik liever niet meeding naar het diner met Vadim om 'iets moois' niet te verhinderen, zei zij: 'Toch niet de eerste keer!' (Niet: 'Nooit, hoe kom je erbij', et cetera.) Televisie gekeken. Tien uur naar bed. Wat geschermt. Zij begreep niet dat ik aandrong om vroeg naar bed te gaan, althans reageerde daar niet anders op dan gewoonlijk. Zei, toen ik vroeg of het 'draaitijd' was: 'Je weet dat ik 's avonds geen zin heb in acrobatieën.' Streelde; zij, wat mechanisch. Zei plots: 'Je hebt me vandaag heel gelukkig gemaakt. Toen je in de keuken zat, toen je zat te lezen, toen je met Arthur speelde.' Ik herinnerde mij de bijna huilende ogen, het gezicht vertrokken, een trieste glimlach. Ik had er niet op gereageerd. Ook niet toen ze het zei, because herinneringen aan Avenue Montaigne, Berkeley, waar ze exact dezelfde uitdrukking had.

Midden in de nacht raak ik haar aan. Schrik me rot, zo nat is zij. Schrik en walg. Andere mannen moeten dat appreciëren, denk ik. Ik niet. Waarschijnlijk ook in connotatie met het zaad van een andere man.

Ik: 'Ik kon me net zo goed niet scheren.'

Zij: 'Je scheert je toch, 's morgens?'

Ik: 'Nee, 's namiddags.'

Zij: 'Ah?'

Aanrakingen bij haar: elektrisch. Ze krijgt aldoor schokjes. Ook als het niet kietelt. 'Andere vrouwen zouden erom smeken,' zei ik. 'Je bent elektrisch geladen,' zei zij, 'The man with the touch.'

Ik vrees dat dit dagboek uitsluitend over erotiek of Sylvia gaat, of over onze verhouding in details. So what?